

*Become a Teacher!
Стани учител!*

ИНТЕРАКТИВНИ ТЕХНИКИ ЗА ОВЛАДЯВАНЕ НА ЧЕТЕНЕТО В МУЛТИКУЛТУРНАТА КЛАСНА СТАЯ – ПЪРВИ КЛАС

Магдалена Атанасова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Резюме. Представят се апробирани интерактивни техники (дидактични игри) за формиране в единство на техника на четене и разбиране на прочетеното в мултикултурната класна стая – първи клас.

Keywords: reading, interactive techniques, multicultural classroom, first grade

*„Едно малко прозорче може да открие
величествена гледка.“*

В. Константинов¹⁾

1. Четенето в мултикултурната класна стая – първи клас

Четенето е рецептивно речево поведение, изискващо декодиране и разбиране на писмено речево съобщение за постигане на определени комуникативни цели. Комплексните множества от умения, изграждащи феномена „четене“, могат да се обособят в две големи групи:

- умения за декодиране (техника четене);
- умения за разбиране (съзнателност при четене).

Тези две групи умения се градят синхронно от ранните етапи на обучението, тъй като само ако те се изпълняват в интегрирано цяло, четенето съществува като речево действие (Mandeva, 2015).

Но четенето е нещо повече от владеене на езиков код. То е мощен инструмент за просперитет на индивида и на обществото. Чрез него се формира „културно огледало“, добиват се познания, опит и умения, необходими за настоящия и за утрешния ден.

Съвременни проучвания показват, че „25% от хората у нас нямат достъп до базови културни блага като книгата и четенето и изпадат от основните културни практики, което означава, че у нас има културни гета“⁽²⁾. Проблемът е особено актуален сред децата от етническите малцинствени общности.

„Неотменно право на билингвите е да развият съзнанието си за етническа принадлежност чрез изучаване на първия си език. Но в съвременните мултилингвални и мултикултурни общества приоритетна е ролята на официалния език, който... предлага големи възможности за вграждане на индивида в социалните структури“ (Dimchev, 2010: 104 – 105). Въпреки задължителния характер на предучилищната подготовка на старта в първи клас у много деца от етническите малцинства не са развити на задоволително равнище уменията за устно общуване на официалния български език. Това допълнително затруднява „влизането“ в писмената българска реч, в частност четене. „Този контингент деца (най-често от турски и ромски етнос)... не владеят (или не владеят достатъчно добре)... езика, на който се осъществява обучението им,... и са в рискована ситуация по отношение на... грамотността. Сегашните учебни практики показват, че децата от този контингент, преминавайки формално през училищната институция, не се ограмотяват... по необратим начин, т.е. с гаранция, че след години няма да попаднат в групата на вторично неграмотните и трябва да бъдат отново ограмотявани като възрастни“ (Zdravkova, 2013: 54).

2. Интерактивните техники – ефективен инструмент за „влизане“ в четенето в мултикултурната класна стая

В разработената от МОН Национална стратегия за насърчване и повишаване на грамотността (2014 – 2020 г.) са открити дефицити в училищното обучение, които рефлектират върху уменията на ученика, вкл. на ученика от ромски и турски етнически произход, за четене. Констатирано е, че „обучението у нас е ориентирано към запаметяване и възпроизвеждане на информация и не допринася за... осмисляне и използване на писмен текст за постигане на конкретни цели; обучението не предполага овладяването на метакогнитивни стратегии, т.е. на модели как да се учи, как да се подхожда при решаване на определен проблем...; все още се приоритетизира оценяването на количество знания, а не усвоените умения и компетентности“⁽⁴³⁾.

Богат потенциал за преодоляване на посочените дефицити има интерактивното обучение. Интерактивността (от англ. *inter* – взаимно; *act* – действие) се утвърждава в съвременното училище в съответствие с актуалните тенденции за прерастване на въздействието върху личността на субект-субектна основа; изместване центъра на тежестта от даването на знания в готов вид към тяхното самостоятелно овладяване чрез ново познание, нова дейност, ново общуване (до степен на емпатия); нова култура на учене и включване в единство на продуктите и механизмите на мислене и дейност. Променят се стратегиите за преподаване, учене и оценяване.

Фасилитирането (улесняването, подпомагането) е основен ангажимент на педагога. Учителят фасилитатор насърчава учениците да си сътрудничат и да извършват самостоятелна дейност с очакван синергетичен ефект, превръща се в катализатор и посредник в ученето и осигурява неговата устойчивост.

Учениците овладяват познанието, действайки/взаимодействайки във и чрез опита. Осъществява се обучение по начин на мислене и начин на работа. Преминава се от състояние на пасивност (гледам, слушам, запомням, възпроизвеждам) към активност (учудвам се, търся, изследвам, проучвам, изразявам своето мнение, питам, правя изводи, изслушвам и споделям, творя). Обединяват се когницията, метакогницията и мотивацията. Стабилизируют се социални и емоционални компетентности, формират се ценни нравствени качества и нагласи.

На преден план се извежда самооценяването. Подпомага се развитието на рефлексията и се овладяват стратегии за самостоятелна дейност.

Известни са разнообразни интерактивни методи/техники – лавина, пирамида, завъртане, кръг, мозъчна атака и др., но тъй като играта продължава да реализира изключително голямото си влияние върху многообразните личностни изяви на детето, особено в първи клас, акцентът тук ще се постави върху дидактичната игра (Vasileva, 2004: 53). Чрез нея „учениците добиват нови знания и умения (нов опит), затвърждават старите. Развиват своята рефлексия..., мисленето, паметта, находчивостта, бързото реагиране“ (Radev, 2013: 104).

Структурата на дидактичната игра включва следните компоненти:

- дидактически задачи, произтичащи от конкретни цели на обучение;
- игрови задачи, възпроизвеждащи дидактическите задачи;
- игрови действия, които са основа на играта и са средство за реализация на игровия замисъл и решаването на дидактическите задачи;
- правила на играта;
- резултати от играта.

3. Интерактивни техники за формиране на умения за декодиране и за разбиране на прочетеното в мултикултурната класна стая в първи клас – дидактични игри

Интерактивните техники – дидактични игри, са конструирани при изучаване на дисциплината „Методика на обучението по български език и литература в началното училище“ – извънаудиторна заетост. През учебната 2015/16 г. те са изпробвани практически в различни училища в страната по време на студентски доброволчески изяви – ЦМДТ „Амалипе“.

Дидактична игра „Чуй дума, мястото на звук определи и учебна карта вдигни“

Дидактическа задача: формиране на фонологична компетентност като основа за успешно „влизане“ в четенето.

Игрова задача. Аз казвам думи (мил, смел, машина, мак, хмел...). Като чуеш дума, вдигаш учебна карта: „Усмихнато човече“ (😊), ако новият звук се чува на първо място в тази дума; „Плачещо човече“ (😞) – ако новият звук не е на първо място в думата.

Игрови действия. Всяко дете разполага с две учебни карти (емотиконки). Когато учителят изговори дума, съдържаща посочен звук, (1) ученикът прави звуков анализ, (2) вдига една от картите – „Усмехнато човече“/„Плачещо човече“, в съответствие с поставената игрова задача.

Правила на играта. Всяко дете работи самостоятелно. При грешка изгаря. Време за провеждане на играта – две минути.

Резултати от играта. Победителите биват наградени с песен.

Дидактична игра „Думи прочети, с картинки ги свържи“

Дидактическа задача: формиране умения за декодиране (насърчаване на преход от сричково към глобално четене) в единство с разбиране на прочетеното.

Игрова задача. Четем заедно – първо на срички, после цялата дума.

ко-те **коте** пи-ле **пиле** ла-ле **лале**

Прочети отново сам думите. Свържи всяка дума с нейната картинка.

ко-те **коте** пи-ле **пиле** ла-ле **лале**

Първ на глас всяка дума прочети, картинката ѝ покажи.

Игрови действия. Всяко дете разполага с работен лист – четивен материал и набор предметни картини. Ученикът следва указанията, заложи в игровата задача: (1) чете заедно с всички деца и с учителя – първо на срички, а после глобално; (2) чете самостоятелно тихо думите, разбира прочетеното и свързва всяка от думите със съответна предметна картина, (3) чете на глас всяка дума и вдига съответна предметна картина.

Правила на играта. Всяко дете първо работи кооперирано, а после – самостоятелно, като следва указанията в посочените три стъпки. Време за изпълнение – три минути.

Резултати от играта. Играта се печели от ученика, справил се вярно и най-бързо в рамките на регламентираната минута. Победителят получава за награда картинка за оцветяване „Полубуква“.

Представените технологични решения не изчерпват богатството от дидактични игри, прилагани в мултикултурната стая в първи клас с цел успешно формиране на умения за четене. Задачата е да се постави акцент върху:

– интензивната „звукова работа“ като основа за успешно „влизане“ в четенето;

– синхронно формиране на умения за декодиране и разбиране на прочетеното от ранните етапи на овладяване на българската писменост;

– богатия образователен потенциал на интерактивните техники – в частност дидактичните игри, за постигане на това.

БЕЛЕЖКИ

1. Мъдри мисли. <<https://bg.wikiquote.org/wiki/>>
2. 25% от българите – в културно гето. <<http://www.vesti.bg/bulgaria/obshtestvo/25-ot-bylgarite-v-kulturno-geto-6040408>> (08. 08. 2016) .
3. Национална стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 – 2020 г.) <<https://www.google.bg/webhp?sourceid=chrome-instant&i&ion>>

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Dimchev, K. (2010). *Osnovi na metodikata na obuchenieto po bulgarski ezik*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski” [Димчев, К. (2010). *Основи на методиката на обучението по български език*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“].
- Mandeva, M. (2015). *Rodnoezikovite zanyatia v nachalното uchilishte – rabotilnitsa za formirane na integralen tip kompetentnosti*. *Balgarski ezik i literatura*, 6 [Мандева, М. (2015). Родноезиковите занятия в началното училище – работилница за формиране на интегрален тип компетентности. *Български език и литература*, 6].
- Radev, Pl. (2013). *Enciklopediq na naukite za obrazovaniето*. Plovdiv: UI “Paisii Hilendarski”. [Радев, Пл. (2013). *Енциклопедия на науките за образованието*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“].
- Vasileva, Em. (2004). *Savremennoto nachalno uchilishte – realnost i predizvikelstva*. Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski” [Василева, Ем. (2004). *Съвременното начално училище – реалност и предизвикателства*. София: УИ „Св. Климент Охридски“].
- Zdravkova, St. (2013). *Savremenniyat obrazovaten protses za ovladyavane na cheteneto – inovatsionni proektsii. Traditsii i inovatsii v nachalното obrazovanie*. Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski” [Здравкова, Ст. (2013). *Съвременният образователен процес за овладяване на четенето – иновационни проекти. Традиции и иновации в началното образование*. София: УИ „Св. Климент Охридски“].

INTERACTIVE TECHNIQUES FOR MASTERING READING IN MULTICULTURAL CLASSROOM – FIRST GRADE

Abstract. Approbated interactive techniques for forming the unity of the technique for reading and understanding of what has been read in the multicultural classroom are presented.

✉ **Ms. Magdalena Atanasova, student**
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Veliko Tarnovo, Bulgaria
E-mail: magdalena_pm95@abv.bg

Приложение

МОЯТА УЧИТЕЛКА

Дали я помня? По-правилният въпрос е: мога ли да я забравя. Прах от тебешир, голямо дървено сметало и слънчеви лъчи, озаряващи цялата стая... Отново виждам лицето ѝ, топлата ѝ усмивка, която ме караше да вярвам, че страховете са само за тези, които не знаят как да ги преодолеят. Отново се затичвам към двете ѝ протегнати ръце, без да мисля, че мога да падна, защото тя е там и ще ми помогне да се изправя...

А коя е тя? Може би някой би отговорил: мама. Не, това е моята първа учителка. Млада, красива и усмихната жена, поела отговорността да направи достойни хора толкова много деца.

При постъпването ми в училище до мен застана тя – г-жа Марияна Драголова. Жена, която успяваше да бъде и майка, и баща, и брат, и сестра... „Нейните деца“, така ни наричаше тя. „Нейните деца“ сме досега.

Днес, избрала учителската професия за свое призвание, искам да кажа на нея – моята първа учителка: „Благодаря!“. Да, и на това Вие, г-жо Драголова, ме научихте – да благодаря, но не от лицемерие. Научихте ме да се извинявам, но не за облага; да бъда учтива, но не защото просто така трябва...

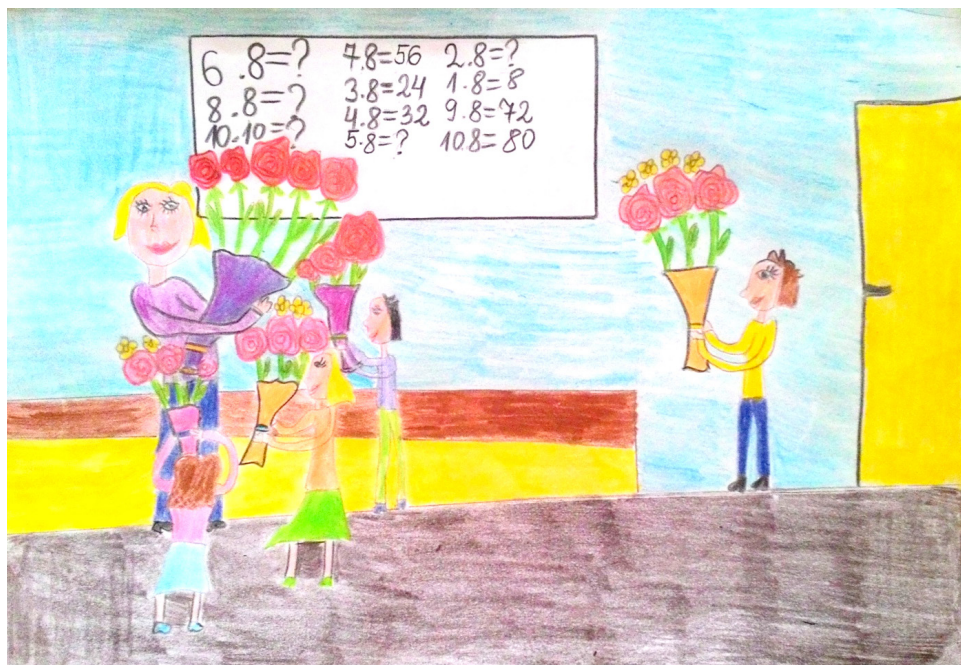
Не допускахте надменност, защото всички ние бяхме равни пред Вас – за диктовките и контролните, за оценките...

Благодарение на Вас аз нося у себе си куража, който преди толкова години вдъхнахте на всеки от нас.

Сега разбирам колко трудна и благородна е била задачата Ви...

Павлина Минкова, студент
Педагогически факултет
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

МОЯТА УЧИТЕЛКА

Калояна Мирославова, ученичка от втори клас
СОУ „Вела Благоева“ – В. Търново